

Ýaraly imperiýalar ar alanda

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Ýaraly imperiýalar ar alanda [hide] ÝARALY IMPERIÝALAR AR ALANDA

Köpi gören tanyşlarymyň biri maňa şeýle maslahat beripdi: «Şu günüň konfliktlerini ýazanda taryhyň ýaralaryny ýatdan çykarma».

Bu söz meniň ünsümi çekdi. Gürrüňdeşim dünýäniň ýeke-täk supergüýjuniň agalyk ediji güýjuniň gowşamagy we öñki imperiýalaryň kartalary üýtgetjek, hatda çäklerini gönüden-göni üýtgedip biljek uly zarbalaryň üsti bilen ar alma ýolunda öňe süýşmesi bilen häsiýetlendirilen soňky derejedäki howply tapgyra bakan ilerleyändigine ynanýar.

Döwlet zarbalarynyň basybalyjyk ýa-da ideologiki basybalyjygynyň ýany bilen kontinental raketalar, uçarmansyz istrebiteller, kiber hüjümler we militaristik toparlara hemayatkärlilik etmek ýaly dürli-dürli formalara girendigini öňe sürýär.

Taryhyň özlerine hyýanat edendigine, ýerlerini, mülklerini, rollaryny kiçeldendigine ynanan imperiýalar oýandymy? Öñki imperiýalaryň ruhunda gahar-gazaplaryny, ýigrençlerini we otlaryny pürkme pursatyna garaşýan wulkanlar barmy?

Tanşymyň aýdan sözleri maňa Sowet Soýuzynyň dargamagyndan soň käbir arap kommunist liderden eşidenlerimi ýatlatdy.

Sudanyň Kommunistik partiýasynyň baş sekretary Muhammet Ybraýym Nakdyň muňa beren jogaby yrakly we liwanly kärdeşleri Eziz Muhammetdir Jorj Hawiniň jogaplaryna meňzeýärdi.

Russiýanyň ýeňliş garlarynyň astynda köp ýatmajagyny, garaşly döwlete öwrülmjejegini, güýjuni jemläp aýaga galjagyny we ar aljagyny aýdypdylar.

Käbir synçylar Sowet Soýuzynyň dargamagyndan we Günbataryň gorkunç ýeňisinden elheder alan rus harby we howpsuzlyk edaralarynyň gizlin ar alyş maksatnamasyny işläp düzendigini we muny ýerine ýetirme wezipesini KGB-niň pes çinli ofiserine berendigini aýtjak derejede lap urýarlar.

Senarileri ýazanda çișirip ýazmakdan gorkýandygym üçin bu teoriýany oňlamaýaryn. Emma ýaraly Russiýanyň edil häzir Ikinji jahan urşundan soňky iň uly zarba maksatnamasyny dolandyrýan ýaraly Saryň dolandyryşy astynda ýasaýandygyny pikir etmegem tebigy hukugymyz.

Birküç gün öñ Moskwany sarsdyrsn terrorçylykly akty bir gyra goýalyň.

Bu gorkunç gandöküşlik saýlawlardan Baýdeniň, Trampyň, Makronyň ýa-da Şolsyň asla pikir etmejek derejesinde giň halk goldawy bilen öñe çykan Putiniň güýjüne gowşadyp bilməz.

Günbataryň Saryň mynasyp garşıdaşynyň bolmadyk saýlaw müddetini hut özüniň taslandygyny aýdandygyny bilyärin. Emma men Putiniň rus ruhunyň çuñlugy bilen baglanyşyk gurup bilendigine ynanýaryn.

Sowet Soýuzy dargandan soñ Moskwanyň köçelerinde Iosif Stalininiň döwrünü küýsändiklerini agzaýan gojalary gördüm.

Ruslar ykbalaryny elinde saklaýanam we boýunlaryny oñurýanam bolsa, güýcli hökümdaryň bolanyny gowy görýärler.

Putini tanaýan adam ýadro dowzahynyň gyrasynda aýlanmagy aňladýanam bolsa, Putiniň Ukrainianada ýeňliše uçramagyna diş

gysyp bilmejegini bilyär.

Dogry bolup biler. Sebäbi Putin Ukrainadan ýeňlis bilen dolanmagyň edil Gyzyl Goşunyň Owganystandan masgaraçylykly çykyp gaýtmagynyň yzyndan Sowet Soýuzynyň dargaýsy ýaly Russiýanyňam dargamagyna getirjegini bilyär. Hasam beteri özlerini ýurduň ruhy tarapyndan ygytyarlandyrylan hasaplaýanlar üçin ýeke-täk höküm taryhdaky at-abraýlarydyr.

Saddam Hüseýiniň ýoldaşlaryndan biriniň maňa, onuň Kuweýtden çykmažlygynyň şol bir wagtyň özünde hem-ä taryha garşı, hemem Bagdatdaky egindeşlerine garşı at-abraýyny goramak bilen baglanyşyklydygyny aýdandygy ýadyma düşýär.

Ukrainanyň okkupirlenmegin Kuweýtiň okkupirlenmeginden tapawutlydygyna gürrüň bolup bilmez, mundaky karara geliji-de şol ýerdäki karara gelijiden tapawutly, emma tejribe «taryhy lideriň» kämahal öz at-abraýynyň ýesiri bolup bilyändigini görkezýär.

Gürrüňdeşim Günbataryň Eýranyň uran zarbasy bilen ýaşap ýörkä, näme üçin Putiniň zarbasy bilen ýaşamagy inkär edendigini derňedi.

Eýran zerbasyň dört territoriýany we bulardaky güýç deňagramlylygy üýtgedendigini, Tährana ýolbaşçy belleme, hökümét gurma we bu territoriýalary raketa platformasy hökmünde ulanmaga hukuk berendigini aýtdy.

Hytaýdyr Russiýa gämileriniň Gyzyldeňizden howpsuz ýagdaýda geçmäge rugsat berme sepgidine gelen husi militanlaryna garşı ABŞ-nyň hasaply we ýörite çozuşlar gurandygyna üýşenip diýen ýaly ünsi çekdi.

Onlarça ýyl öñ Eýranyň şasy ýurdunyň çäklerini imperiýanyň taryhyna dar bolýan eşik ýaly görýärdi. Onu agdaran Homeýni rewolýusiýasy «yslam rewolýusiýasynyň başga ýurtlara-da ýaýylmagyny» konstitusiýanyň esasy maddasyna öwürdi.

Stambulam taryhyň galdyran ýaralaryndan uzakda ýaşap bilenok. Rejep Taýýip Erdogan Türkiýeniň häzirki çäklerini Osmanly ruhunyň daraldylan gysby eşigi ýaly görýär. Şonuň üçin Sowet Soýuzynyň käbir ýetimlerini, aýratynam türki dilde gepleýänleri özüne çekmäge dyrjaşdy.

Şeýle-de, «Arap bahary» harasaty turanda sebitdäki esasy ýurtlaryň aýratynlyklaryny üýtgetmäge synanyşdy.

Türkiýeniň Eýran we Russiýa imperiýalary bilen taryhy uruşlardan doly.

Türkiýe edil häzir Yragyň içinde howpsuzlyk zolagynyň we

Siriýanyň çäginde başga bir zolagyň düýbüni tutýan bolsa, Günbatar Russiýanyň Ukrainanyň çäklerinde öz zolagyny döretme hukugyna garşy çykýar.

Elbetde, ýer basyp almaýan zolak bilen ýer basyp alýan zolagyň arasynda tapawudyň bardygyny ýatdan çykarmaly däl.

Hytaýybam taryhy ýaralarylary bar. Onuň pozisiýasy anyk we kesgitli: soňsuza çenli Taýwanyň özünden daşda ýaşamagyna ýol bermez we bu boýunça sabyr käsesi-de dolara geldi.

Hernä dünýäniň bagtyna Si Szinpin wagt diýilýän ýarana ynanýar we Putiniň edişi ýaly bir zarbada çäklerini düzetmäge synanyşmaýar.

ВЛАСТЬ БЕЗ МОЗГОВ

СТАНИСЛАВ БЕЛКОВСКИЙ

ИМПЕРИЯ КРЕМЛЬ

КРЕПОСТЬ ИЛИ КРЕПОСТНАЯ СИСТЕМА?

Häzirki halkara tokaýlygynda imperiýalaryň haosy juda howpurgadyju. Günbatar indi dünýäni dolandyrmakdan ejiz gelýär.

Indi žandarma ýok, ýaraly imperiýalar oýandy. BMG-nyň Howpsuzlyk Assambleýasynyň eli-aýagy bagly. Guterrişin gözýaşlary Gazzäniň ýa-da Ukrainanyň ýaralaryna em bolanok. Ýer ýüzüne has howply zat wada berilýär. Moskwadaky terrorçylykly akt göz öňüne tutýan maksadyndan we ara salynan wagtyndan ötri juda howpludyr, gynançlydyr.

Günäkäriň oturgyjyna oturdylanylaryň özlerini alyp baryşlary-da YŞYD urşujylarynyň özünü alyp barşyna meñzemeýär. Berilen görkezmeler ýörite gulluklaryň ukyp-başarnyklary bilen utgaşdyrylaýanda-da, ýumagyň ujunu çösläp bolmasa gerek.

Hökümetden bilniksiz ediläýende-de, teraktda «Ukrainanyň eliniň bardygy» teoriýasy» dogry çyksa, ullakan öwrülişik bolup geçer. Bu bolsa, Ukraine uruşynda ullakan öñegidişligiň gapysyny açar.

Günbatar rus zarbasynyň şowlama ähtimallygyna oñyn garap bilermi?

Ýewropa şeýle möçberdäki zäheri ýuwdup bilermi? Günbatar täze imperiýany we patyşasyny gowşatmak üçin Ukraine uruşyny ulaltmagy we uzatmagy makul bilse, Russiya we Kremlin hojaýyny näme ederkä?

Gassan ŞERBIL,

«Şarku'l Awsat» gazetiniň baş redaktory.

Sişenbe, 26.03.2024 ý. Publisistika